

Мирумян Карлен Артаваздович

(1952-2022)

доктор философских наук (1994), профессор (1995), руководитель научно-теоретической группы института философии и права НАН РА. Круг научных интересов: история армянской философской, естественнонаучной, политической, педагогической и эстетической мысли, философско-исторические основания национальной истории и культуры, а также разработка новой методологической концепции исторических исследований, теоретическое осмысление актуальных проблем современного гуманитарного знания и современных политических процессов. Своими исследованиями К. Мирумян обогатил указанные области научного знания, выдвинул и обосновал ряд идей концептуального характера, которые открывают новые исследовательские перспективы. В монографиях «Мировоззрение Ованеса Саркавага» (Ер., 1984, на арм. яз.), «Становление естественнонаучной мысли в Армении» (Ер., 1991), «Анания Ширакаци» (Ер., 1998, на арм. яз.) всесторонне исследованы научно-философские учения армянских философов, специфика интерпретации фундаментальных философских проблем эпохи, впервые освещен процесс формирования натурфилософской естественнонаучной мысли в Армении (V-VII вв).

Для развития армянской историко-философской и философско-исторической науки важное значение имеет разработка К. Мирумяном новой методологической концепции, которая стала отправной в научной деятельности. Исходя из специфики культурно-исторического развития армянского народа, в основу концепции он положил понятие «национальное бытие», рассматриваемое и как исходное, и как целевое. На основе проведенных в этом направлении исследований он обосновал научный статус понятия «методология национальной истории», выдвинул идею о том, что история методологической мысли может играть роль связующего звена между современной методологией и конкретными историческими исследованиями.

Свою методологическую концепцию К. Мирумян успешно реализовал при исследовании павликианского движения и его идеологии (Павликианское движение в контексте национального бытия. – Армянская философия в системе духовной культуры, вып. 2, Ер. 1995, на арм. яз.; «Мировоззренческие основы павликианской идеологии» - «Вестник общ. наук», 1996, №2; К вопросу о переоценке павликианского движения, ИФЖ, 1998, №3), переосмыслении важных страниц армянской политической и культурной истории периода античности и раннего средневековья (Культурная самобытность в контексте национального бытия. Ер., 1994), а также при освещении мировоззрения Анания Ширакаци. Исследования, проведенные в этом направлении, позволяют по-новому осветить и оценить историческое прошлое армянского народа.

На основе переосмысления духовно-интеллектуального опыта нации проанализированы политические процессы в современной Армении, состояние науки, феномен «встречи культур», дано историко-теоретическое и политическое обоснование национальной идеологии («Интеллигенция. Политика. Власть.» Ер., 1994, на арм. яз.; О природе и задачах национальной интеллигенции, Ер., 1995; Идеология и конституция. Ер., 1999, на арм. яз. (соавтор – В. Погосян)).

К. Мирумян является основателем и ответственным редактором двух научных серий:

- 1) Армянская философия в системе духовной культуры, вып. 1-4, Ер., 1992-2000,
- 2) Армянские философы. Он опубликовал первое на армянском языке учебное пособие «Очерк античной философии», подготовил к изданию «Очерк средневековой философии».

К.Мирумян является автором ок. 160 научных трудов, в том числе более 30 монографий и книг:

- Становление естественнонаучной мысли в Армении. Ер.,1991;
- Культурная самобытность в контексте национального бытия. Ер.,1994;
- О природе национальной интеллигенции и ее задачах. Ер.,1996;
- Идеологи и конституция. Ер.,1999 (в соавт.). На арм.яз.;
- Из истории армянской политической мысли. Ер.,2002. На арм.яз.;
- Права человека. Ер.,2002.
- Политология. Энциклопедический словарь. Ер.,2004 (в соавт.). На арм.яз.;
- История политической науки. Ч. 1 – 2. Ер., 2004-2005;
- Очерки по истории армянской педагогической мысли. Ер.,2013;
- История средневековой армянской философии. Св. Эчмиадзин, 2014 (в соавт.). На арм.яз.;
- Антология армянской педагогической мысли. Ер.,2019;
- Армянская политическая мысль. Формирования и этапы развития (под ред. Г.Г. Арутюняна).- Ер.: 2021

Միրումյան Կառլեն Արտավազի

(1952-2022)

Փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՌՀ քաղաքագիտության ամբիոնի պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի բաժնի վարիչ:

Գիտական հետազոտությունների հիմնական ուղղությունները՝ ազգային մտքի պատմություն և մեթոդաբանություն, քաղաքագիտության պատմություն, ժամանակակից հումանիտար գիտելիքի արդիական խնդիրներ:

Գիտական հետաքրքրությունների շրջանակը՝ հայ փիլիսոփայական, բնագիտական, քաղաքական, մանկավարժական և գեղագիտական մտքի պատմություն, ազգային պատմության և մշակույթի փիլիսոփայական և պատմական հիմքերը, ինչպես նաև պատմական հետազոտության նոր մեթոդաբանական հայեցակարգի մշակում, արդիական խնդիրների տեսական ըմբռնում: Ժամանակակից հումանիտար գիտելիքներ և ժամանակակից քաղաքական գործընթացներ:

Կ.Միրումյանն իր ուսումնասիրություններով հարստացրել է գիտական գիտելիքների այս ոլորտները, առաջ քաշել և հիմնավորել հայեցակարգային բնույթի մի շարք գաղափարներ, որոնք իրենց հերթին նոր հետազոտական հեռանկարներ են բացել:

«Հովհաննես Սարկավագի աշխարհայացքը» (Եր., 1984, հայերեն), «Բնական գիտական մտքի ձևավորումը Հայաստանում» (Եր., 1991), «Անանիա Շիրակացի» (Եր., 1998, հայերեն) մենագրություններում. Համակողմանիորեն ուսումնասիրվել են հայ փիլիսոփաների գիտափիլիսոփայական ուսմունքները, դարաշրջանի հիմնարար փիլիսոփայական խնդիրների մեկնաբանման առանձնահատկությունները, առաջին անգամ լուսաբանվել է Հայաստանում բնափիլիսոփայական բնագիտական մտքի ձևավորման գործընթացը (V–VII դդ.):

Հայ պատմափիլիսոփայական և փիլիսոփայա-պատմական գիտության զարգացման համար մեծ նշանակություն ունի Կ.Միրումյանի կողմից մեթոդաբանական նոր հայեցակարգի մշակումը, որը ելակետ դարձավ գիտական գործունեության մեջ: Ելնելով հայ ժողովրդի մշակութային և պատմական զարգացման առանձնահատկություններից՝ նա հայեցակարգի հիմքում դրել է «ազգային կեցություն» հասկացությունը՝ որը դիտարկվում է և՛ որպես ելակետային, և՛ որպես թիրախային: Այս ուղղությամբ կատարված հետազոտությունների հիման վրա նա հիմնավորել է «ազգային պատմության մեթոդաբանություն» հասկացության գիտական կարգավիճակը, առաջ քաշելով այն միտքը, որ մեթոդաբանական մտքի պատմությունը կարող է կապող օղակի դեր խաղալ ժամանակակից մեթոդաբանության և կոնկրետ պատմական հետազոտությունների միջև:

Իր մեթոդաբանական հայեցակարգը Կ. Միրումյանը հաջողությամբ իրագործեց Պավլիկյան շարժման և նրա գաղափարախոսության ուսումնասիրության մեջ (Պավլիկյան շարժումը ազգային գոյության համատեքստում. - Հայ փիլիսոփայությունը հոգևոր մշակույթի համակարգում, թողարկում 2, Էպ. 1995, հայերեն; Պավլիկյան գաղափարախոսության աշխարհայացքի հիմնադրամները - «Ընդհանուր գիտությունների տեղեկագիր», 1996, թիվ 2; Պավլիկյան շարժման վերագնահատման հարցի շուրջ, IFJ, 1998, թիվ 3), վերաիմաստավորելով հայ քաղաքական և մշակութային պատմության կարևոր էջերը. անտիկ շրջանից մինչև վաղ միջնադար, ինչպես նաև Անանիա Շիրակացու աշխարհայացքը կարեւորելիս: Այս

ուղղությամբ կատարվող ուսումնասիրությունները հնարավորություն են տալիս նորովի լուսաբանել ու գնահատել հայ ժողովրդի պատմական անցյալը:

Ազգի հոգևոր և մտավոր փորձի վերաիմաստավորման հիման վրա վերլուծվում են ժամանակակից Հայաստանի քաղաքական գործընթացները, գիտության վիճակը, «մշակույթների հանդիպման» ֆենոմենը, տրվում է ազգային գաղափարախոսության պատմական, տեսական և քաղաքական հիմնավորումը: («Մտավորականություն. Քաղաքականություն. Իշխանություն». Եր., 1994, հայերեն. Ազգային մտավորականության բնույթի և խնդիրների մասին, Եր., 1995; Գաղափարախոսություն և սահմանադրություն, Եր., 1999, հայերեն (համահեղինակ՝ Վ. Պողոսյան)):

Երկու գիտական շարքի հիմնադիր և գլխավոր խմբագիր.

1) Հայ փիլիսոփայությունը հոգևոր մշակույթի համակարգում

2) Հայ փիլիսոփաներ.

Հեղինակ է ավելի քան 160 գիտական աշխատությունների, այդ թվում 30 մենագրություն ու գրքեր:

- Բնագիտական մտքի ձևավորումը Հայաստանում. Եր., 1991;
- Մշակութային ինքնությունը ազգային գոյության համատեքստում. Եր., 1994;
- Ազգային մտավորականության բնույթի և նրա առաջադրանքների մասին. Եր., 1996;
- Գաղափարախոսները և սահմանադրությունը. Եր., 1999 (համահեղինակ): Հայերեն;
- Հայ քաղաքական մտքի պատմությունից. Եր., 2002: Հայերեն;
- Մարդու իրավունքներ. Եր., 2002:
- •Քաղաքագիտություն. Հանրագիտարանային բառարան. Եր., 2004 (համահեղինակ): Հայերեն;
- Քաղաքագիտության պատմություն.Մ. 1 - 2. Եր., 2004-2005 թթ.
- Ակնարկներ հայ մանկավարժական մտքի պատմության մասին. Եր., 2013;
- Միջնադարյան հայ փիլիսոփայության պատմություն. Սուրբ Էջմիածին, 2014 (համահեղինակ). Հայերեն;
- Հայ մանկավարժական մտքի անթոլոգիա. Եր., 2019;
- Հայ քաղաքական միտք. Ձևավորումն ու զարգացման փուլերը (Գ. Գ. Հարությունյանի խմբ.) - Եր., 2021 թ.